

Dags för en reduktion av kapitalistfrälset av samma karaktär som 1680?

av Bengt-Åke Wennberg

En framtida risk

Krigsmakten hade fram till 1680 finansierats av borgarna, bönderna och de lågadliga ämbetsmän som utan stora gods-innehav gjorde tjänst i den statliga förvaltningen. Nu var skatteinkomsterna genom ständiga förläningar av allt fler gods till adeln kraftigt reducerad

Det var därför 1680 nödvändigt att utvidga skattebasen genom "reduktionen" och skapa indelningsverket. Riksdagen gav Karl XI det manöverutrymme som krävdes och ett kungligt envælde kunde i praktiken etableras.

Några av oss i använde 2012–2013 till att sätta oss in i ekonomismen. Jag har själv speciellt engagerat mig i försvarsfrågan. Dessa två frågor förenade sig nyligen i en artikel av Maria Sjöberg i tidningen [Populär Historia nummer 8](#) om indelningsverket. Plötsligt stod det som i blixtljus klart för mig att Sverige är i samma läge som då. Då var det kriget som dränerade resurserna. Nu är det de omfattande sociala reformerna som driver partiernas behov av att muta väljarna med olika förmåner som dränerar statens resurser.

Historien som Maria Sjöberg berättar är följande. För att finansiera kriget var kronan (staten) tvungen att låna pengar av adeln. De var, liksom kyrkan, ett frälse och inte betalade skatt. För att få deras gunst och medverkan i kriget delades det ut förläningar där inkomsterna gick till adeln och kyrkan och inte till kronan. Skattebasen förminskades allt mer. Till slut hade man inte råd med någonting och bönder och borgare knorrade.

Det var då nödvändigt att utvidga skattebasen (indelningsverket) på grund av att skatteinkomsterna från de nu allt fler adliga godsens var kraftigt reducerad. Kungen stödde sig då på borgarna, bönderna och de lågadliga ämbetsmän som utan stora gods innehav gjorde tjänst i den statliga förvaltningen. Riksdagen gav 1680 kungen det manöverutrymme som krävdes och ett kungligt envälde kunde i praktiken etableras. Nu var det möjligt att bryta frälsets makt och återskapa en sund ekonomi.

Jag tycker att vår ekonomiska genomgång visat att nu har samma sak hänt igen. Den finansiella sektorn har lämnat jordelivet och skapat sig en egen värld. De stora företagen betalar nästan ingen skatt och agerar helt vid sidan av alla politiska hänsyn. De är lojala bara mot varandra och bygger sina affärer på frälsets egna normer snarare än de politiska riktlinjer som man försöker pålägga dem.

Genom sitt stora inflytande kan de hålla sig skadeslösa på andras bekostnad. Staten (kronan) är helt beroende av dem för att överhuvud existera. Detta kan inte pågå så länge till. Men hur skall det sluta? Vem kan komma att hålla i yxan och vad händer då?

Problemet är förstås att andra makthavare, precis som i början av 1700-talet, – exempelvis Kina och Ryssland – står i skuggan och bidar sin tid. När de tar ton kan vi inte få vara försvarslösa. Det visste Karl XI. Därför satte han igång reduktionen.

Ser du från ditt perspektiv att det finns ett behov av något liknande i vår tid? Vad skulle då vara möjligt för oss vanliga medborgare att göra åt det. Kungen kan vi inte räkna med längre, inte politikerna och inte näringslivets toppar.

Referenser

Sjöberg M (2013): Indelningsverket. Arméns ryggrad. Populär historia s. 18-30.

<https://gup.ub.gu.se/publication/180843>

Wikipedia: Indelningsverket

<https://sv.wikipedia.org/wiki/Indelningsverket>